

Dr Dejan Šuput

naučni saradnik

potpredsednik Atletskog saveza Beograda

Originalni naučni rad

UDK: 343.8:796

KRIVIČNOPRAVNO SANKCIONISANJE NAMEŠTANJA SPORTSKIH REZULTATA

- NEHARMONIZOVANOST ZAKONODAVSTAVA EVROPSKIH DRŽAVA -

Apstrakt

U ovom radu autor je analizirao odredbe pojedinih nacionalnih propisa evropskih država koje na različite načine zabranjuju i sankcionišu nameštanje sportskih rezultata. U tekstu je naglašena činjenica da su ekstremna komercijalizacija sporta i društveni uslovi u kojima sport danas funkcioniše doveli do toga da je nameštanje sportskih rezultata, a pogotovo nameštanje fudbalskih utakmica, po učestalosti, broju oštećenih, visini ostvarene protivpravne imovinske koristi i društvenoj opasnosti, veći problem od svih drugih negativnih pojava u evropskom sportu.

Posebnu pažnju autor je posvetio činjenici da Savet Evrope do danas nije pripremio i doneo konvenciju koja bi se odnosila na borbu protiv nameštanja sportskih rezultata, dok je odgovarajuće konvencije namenjene borbi protiv dopinga u sportu i borbi protiv nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama doneo pre više decenija.

U zaključnom delu teksta autor je ukazao da ozbiljnost problema nameštanja sportskih rezultata u Evropi, ali i na drugim kontinentima,

iziskuje donošenje međunarodne konvencije koja bi propisala, ne samo pravne, već i organizacione mere neophodne za unapređenje borbe protiv te negativne pojave. O tome da je sazrela potreba za pripremom i usvajanjem jedne takve konvencije govore, ne samo nedavno upućeni apeli čelnika FIFA i UEFA, već i zaključci sa Konferencije ministara sporta Saveta Evrope održane u Beogradu u martu 2012. godine. Osim toga, činjenica da je zakonodavna praksa evropskih država izuzetno neujednačena kada je reč o propisivanju krivičnog dela dogovaranja ishoda sportskih takmičenja i propisivanja vrste i mere krivičnih sankcija za izvršioce takvih delikata, dodatno potkrepljuje tvrdnju o neophodnosti donošenja posebne konvencije.

Na kraju, autor je izneo zaključak da su evropske zemlje u velikom broju krenule u pravcu propisivanja posebnog krivičnog dela dogovaranja ishoda sportskih takmičenja u okviru nacionalnih propisa i da će se sve manje takva deliktna ponašanja kažnjavati na osnovu krivičnihopravnih normi koje propisuju krivična dela prevare, ili krivična dela primanja i davanja mita.

Ključne reči: sport, prevara, nameštanje rezultata, krivično delo, sankcije.

1. Uvod

Problem nameštanja sportskih rezultata, a pogotovo utakmica, star je koliko i istorija sporta. U zavisnosti od stepena društvenog razvoja, ali i društvene uloge koju je sport imao u istorijskim epohama, države su u različitom obimu i na različite načine bile zainteresovane za zabranu i sankcionisanje nameštanja sportskih rezultata.

Pitanje stvaranja, razvijanja i primene pravnih mehanizama namenjenih borbi protiv nameštanja sportskih rezultata aktuelizovalo se u poslednjih petnaestak godina, a usled sve većeg ispoljavanja negativnih efekata koje je ekstremna komercijalizacija sporta prouzrokovala sportu kao društvenoj vrednosti i poželjnoj i legitimnoj ljudskoj delatnosti. Na ozbiljnost eskalacije problema nameštanja sportskih rezultata i potrebu za intenziviranjem borbe protiv te negativne pojave ukazali su učesnici Konferencije ministara sporta Saveta Evrope (SE) u Beogradu 15. marta

2012. godine.¹ Nameštanje utakmica bilo je ključno pitanje na dnevnom redu konferencije SE u Beogradu. U rezoluciji usvojenoj na Konferenciji naglašeno je da bi nameštanje utakmica moglo da potkopa poverenje javnosti u sport i države u kojima se sportske manifestacije održavaju. Pozvani su članovi Proširenog delimičnog sporazuma o sportu i članovi relevantnih panevropskih tela: „da započnu pregovore o donošenju međunarodne konvencije protiv manipulisanja sa sportskim rezultatima, a posebno o nameštanju utakmica, kojom bi mogao da se uspostavi odgovarajući institucionalni i zakonodavni okvir posvećenosti i saradnje u borbi protiv te negativne pojave“. Osim toga, u svojstvu gosta Konferencije govorio je i Mišel Platini – predsednik Udruženja evropskih fudbalskih saveza (UEFA)² koji je apelovao na učesnike da svojim uticajem pomognu da nameštanje utakmica postane posebno krivično delo u evropskim zemljama. Ponavljajući svoj apel za javnu i političku podršku naporima za iskorenjavanje nasilja u fudbalu i prevara povezanih sa klađenjem na sportske rezultate, on je naglasio da UEFA neće biti u stanju da uspeh na tom polju ostvari sama: „čak i ako bude imala najviše volje na svetu“.

Posebnu potrebu za sagledavanjem i analizom evropske zakonodavne prakse stvorila je okolnost da je Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srbije od 24. decembra 2012. godine³, u Krivični zakonik⁴ dodat je novi član 208b. kojim je ponovo kao posebno krivično delo propisano dogovaranje ishoda takmičenja. Tako je po drugi put u istoriji krivičnog zakonodavstva Republike Srbije propisano takvo krivično delo, pošto je do 2006. godine u primeni bio Krivični zakon Republike Srbije⁵ koji je članom 255z. propisivao na gotovo istovetan način

¹ Nova međunarodna inicijativa protiv nameštanja fudbalskih utakmica, nalazi se na veb-stranici: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2012/03/26/feature-04.

² Union of European Football Associations (UEFA) – Udruženje evropskih fudbalskih asocijacija (saveza) je međunarodna nevladina sportska organizacija sa sedištem u Nionu u Švajcarskoj. Ta organizacija ima 53 člana, a osnovni ciljevi rada su joj popularizacija i promovisanje fudbala kroz organizovanje vrhunskih fudbalskih klupskih i međunarodnih šampionata, razvoj i usavršavanje fudbalskih trenera i sudija, kao i opšti napredak fudbalske igre. Više informacija o istoriji i organizacionoj strukturi UEFA-e može se videti na veb-stranici: <http://www.uefa.com/uefa/aboutuefa/index.html>.

³ *Sl. glasnik RS* br. 121/2012.

⁴ *Sl. glasnik RS* br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009 i 121/2012.

⁵ *Sl. glasnik SRS* br. 26/77, 28/77 - ispr., 43/77 - ispr., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 i 21/90 i *Sl. glasnik RS*, br. 16/90, 26/91 - odluka USJ br. 197/87, 75/91 - odluka USRS br. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002 - ispr., 80/2002 - dr. zakon, 39/2003 i 67/2003.

krivično delo pod nazivom: „Ugovaranje ishoda takmičenja”. Kada je 2005. godine u Narodnoj Skupštini Republike Srbije bio izglasan Krivični zakonik koji je stupio na snagu 2006. godine umesto Krivičnog zakona Republike Srbije, pomalo iznenađujuće, krivično delo ugovaranja ishoda takmičenja nije se našlo u tekstu Krivičnog zakonika. Međutim, ispostavilo se da brisanje tog krivičnog dela nije bila slučajnost pošto je komisija koja je pripremala tekst Krivičnog zakonika smatrala da je deliktna ponašanja koja su činila elemente bića krivičnog dela ugovaranja ishoda takmičenja moguće podvesti pod krivična dela primanja i davanja mita, kao i pod krivično delo trgovine uticajem. Takvo obrazloženje delovalo je prilično neuverljivo, pogotovo kada se uzme u obzir uporednopravna praksa evropskih država koje su takvo ponašanje različitim zakonima propisale kao posebno krivično delo. Sada, po donošenju najnovijih izmena i dopuna Krivičnog zakonika, neophodno je upoznati se sa sadržinom sličnih odredbi koje postoje u zakonima evropskih država i dati odgovor na pitanje da li je srpski zakonodavac propisao krivično delo dogovaranja ishoda takmičenja u skladu sa najboljom evropskom zakonodavnom praksom.

2. Eskalacija problema nameštanja rezultata

U današnjem vremenu, sport je osim izvora zabave i zdravog razvitka ljudskog tela i duha, postao i privredna grana u okviru koje se ostvaruje ogroman profit. U poslednjih dvadeset godina stepen komercijalizacije sportskih aktivnosti dostigao je razmere koje do sada nisu zabeležene u istoriji⁶. Od kraja 80-ih godina XX veka, paralelno sa ukupnom liberalizacijom privrede i jačanjem uloge tržišta u svim sferama društvenog života, dolazi do sve većeg upliva profitnog motiva u profesionalni sport.⁷ Sport se razvio u vid globalne industrijske grane, koja po ostvarenom prometu obuhvata više od 3% ukupne svetske trgovine, a po ukupnoj vrednosti kapitala vredni više od 1% bruto nacionalnog proizvoda Evropske unije.⁸ Komercijalizaciji sporta i uvećanju problema koje ona prouzrokuje

⁶ Slack T., Studying the commercialization of sport - The need for critical analysis, nalazi se na veb-stranici: <http://physed.otago.ac.nz/sosol/v1i1/v1i1a6.htm>.

⁷ Cerović B., „Kontroverze privatizacije u sportu“, *Sport i privatizacija*, Institut za uporedno pravo i Sportski fond Cepter, Beograd, 2009, 41.

⁸ Gardiner S. i dr, *Sports Law*, Cavendish Publishing Limited, London 2005, 37.

doprineli su i propisi Evropske unije (EU), kao i praksa Evropskog suda pravde koji sport posmatra kroz „izobličavajuću prizmu” zakona tržišta. Još 1974. godine Evropski sud pravde odlučio je da je komunitarno pravo primenjivo na sport kao privrednu delatnost u smislu člana 2. *Ugovora o Evropskoj zajednici* (EZ). Zapravo, Evropski sud pravde je presudio da se sport podvodi pod odredbe komunitarnog prava kada se sportske aktivnosti i delatnosti obavljaju kao privredne (komercijalne) aktivnosti. Takvo opredeljenje, koje nije predstavljalo samo pravno tumačenje suda, već i političku odluku i vrednosni sud o savremenom sportu, kasnije je potvrđeno i u slučajevima *Dona*, *Bosman*⁹, *Deliege* i *Lethonen*, a doprinelo je daljoj komercijalizaciji sporta u Evropi.

Sportisti koji se bave najpopularnijim sportovima postali su specifična vrsta robe koja se razmenjuje na tržištu, deonice sportskih klubova se prodaju i kupuju na svetskim berzama, vrednost prava zasnovanih na ugovorima o sponzorstvu velikih sportskih manifestacija dostiže iznose od više desetina miliona dolara, televizijske mreže plaćaju ogromne naknade za prenošenje utakmica, a proizvodnja i prodaja sportske opreme predstavlja jedan od najunosnijih poslova multinacionalnih kompanija. Prihodi od legalnog i ilegalnog klađenja na sportske rezultate prevazilaze budžete manjih država i predstavljaju jedan od najvećih generatora pranja nelegalno stečenog novca. Usled toga, savremeni sistem sporta, širom sveta doživljava neprekidne i suštinske kvalitativne, kvantitativne i strukturalne promene, koje proističu iz novonastalih društvenih, ekonomskih, političkih i tehnoloških uslova koji dalje podstiču komercijalizaciju sporta.¹⁰ Jedna od najočiglednijih posledica komercijalizacije sporta koja je transformisala sistem sportskih takmičenja XX veka postala je vidljiva na Olimpijskim igrama održanim u Barseloni 1992. godine kada je po prvi put dozvoljeno učešće sportista profesionalaca na tom takmičenju.¹¹

⁹ Slučaj *Bosman* predstavljao je jednu od prekretnica u vođenju evropske sportske politike i najavu započinjanja stvaranja sportskog prava EU koje je direktan proizvod evropske sportske politike. Taj slučaj iz 1995. godine pokazao je da će EU insistiranjem na poštovanju odredbi komunitarnog prava i garantovanjem slobode kretanja radne snage na teritoriji EU direktno uticati na menjanje propisa sportskih organizacija koje su do tada autonomno uređivale oblasti kao što su transferi fudbalskih igrača iz kluba u klub.

¹⁰ Životić D., *Menadžment u sportu*, Fakultet za menadžment u sportu Univerziteta Braća Karić, Beograd 2007, 9.

¹¹ Kosovac A., „Radno angažovanje profesionalnih sportista u državama članicama Evropske unije“, *Strani pravni život* br. 3/2009, Institut za uporedno pravo, Beograd 2009, 225.

Tada je definitivno nestala razlika između sportista amatera i profesionalnih sportista, čime je proces komercijalizacije sporta dodatno osnažen i ubrzan.

O negativnim posledicama komercijalizacije sporta sve više govore sami sportisti i istovremeno naglašavaju da je preterana komercijalizacija sporta prouzrokovala, ne samo porast broja delikata koji se vrše u vezi sa sportom, već i odumiranje principa sportskog nadmetanja zasnovanog na drevnom i univerzalnom agonskom ljudskom nagonu koji je još u vreme starih Grka stvorio duh i misiju sporta. Najbolju ilustraciju takvih stavova o negativnim efektima komercijalizacije sporta predstavljaju reči Mišela Platinija, predsednika Evropske fudbalske asocijacije, koji je o tom problemu govorio 2008. godine pred poslanicima Parlamentarne skupštine Saveta Evrope.¹² Tom prilikom, Platini je istakao da je sport ugrožen korporativnim interesima profesionalnog sporta koji ima izuzetno veliku medijsku pokrivenost u čitavom svetu i naglasio je da je: „Postalo važnije napraviti profit nego osvojiti trofej”. Platini se priključio ocenama mnogih teoretičara sporta da postoji tendencija pretvaranja sporta u šou biznis i da će se time sport uniziti kako bi se pretvorio u proizvod. U svom obraćanju parlamentarcima Platini je, čini se sasvim opravdano, izneo tvrdnju da je preterana komercijalizacija sporta posebno izražena u fudbalu kao najpopularnijem sportu i da je ona, ako ne prouzrokovala, onda barem uvećala probleme kao što su nelegalno klađenje na sportske rezultate, nameštanje sportskih rezultata, doping, nasilje na sportskim priredbama i trgovima decom (trgovina najmlađim kategorijama sportista).

Prethodno opisani društveni uslovi doveli su do toga da je nameštanje sportskih rezultata, a pogotovo nameštanje fudbalskih utakmica, po učestalosti, broju oštećenih, visini ostvarene protivpravne imovinske koristi i društvenoj opasnosti, veći problem od svih drugih negativnih pojava u sportu.¹³ To potvrđuju i reči Andrule Vasiliu – članice Evropske komisije – koja je na Sportskom forumu EU održanom 20. septembra 2012. godine u Nikoziji na Kipru, u svom zvaničnom obraćanju rekla: „Nameštanje utakmica je verovatno najveća pretnja integritetu sporta u

¹² Profit važniji od fudbala, nalazi se na veb-stranici:

http://www.b92.net/sport/vesti.php?yyyy=2008&mm=01&dd=24&nav_id=281978.

¹³ Najčešći motiv za nameštanje sportskih rezultata jeste želja da se uz pomoć unapred poznatog ishoda takmičenja, putem legalnog i ilegalnog klađenja, pribavi velika suma novca. Taj problem u Evropi je najizraženiji u fudbalu, pošto je reč o najkomercijalnijem sportu na tom kontinentu. Osim toga, nameštanje sportskih rezultata prisutno je i u sportovima kao što su trke konja, rukomet, boks, hokej i dr.

današnjem vremenu, što postaje očigledno kada se pogledaju medijski izveštaji poslenjih godina”.¹⁴

Osim medijskih izveštaja, o ozbiljnosti problema nameštanja sportskih rezultata, a pogotovo fudbalskih utakmica u Evropi, govore nedavne aktivnosti EUROPOL-a¹⁵. EUROPOL je početkom 2013. godine razotkrilo međunarodnu kriminalnu mrežu povezanu sa turskim kriminalnim organizacijama koja je nameštala fudbalske utakmice u desetina zemalja. Najveći broj utakmica, ta kriminalna mreža namestila je u Turskoj. „Nedavno sprovedene istrage pokazale su da Turska gotovo da je postala središte nameštanja utakmica u Evropi“, rekao je Mert Jašar sa Univerziteta Galatasaraj i član Komisije za sportsko pravo Nacionalnog olimpijskog komiteta Turske, u izjavi za portal „SETimes”. „Slučajevi nameštanja utakmica identifikovani su ne samo u dve glavne lige u Turskoj ili u nižim ligama, nego i tokom nekih međunarodnih prijateljskih utakmica koje su igrane u Turskoj poslednjih godina“, rekao je on.¹⁶

Istraga EUROPOL-a pokazala je da je bar 79 utakmica u Turskoj poslednjih godina namestila jedinstvena kriminalna mreža koja se sastoji od većeg broja organizovanih kriminalnih grupa. EUROPOL je zasnovao svoje zaključke na analizi obaveštajnih izveštaja, 13000 poruka e-pošte i drugih materijala, koje su dale policije nekoliko evropskih zemalja i Interpol. Osamnaestomesečna istraga pokazala je da pomenuta kriminalna mreža vodi većinu operacija iz Singapura, dok 151 osumnjičeni deluje u Nemačkoj, a samo 66 u Turskoj. Pored domaćih državljana, Turski državljani nalaze se i među ključnim osumnjičenicima u Nemačkoj i Švajcarskoj. Na osnovu pomenute istrage, otvoreni su brojni krivični predmeti koji su trenutno na postupanju u nacionalnim tužilaštvima država članica EU. Rezultati istrage EUROPOL-a presudno su uticali i na otvaranje do sada najveće istrage nameštanja utakmica u Turskoj, pa su do sada, tužiocu u Istanbulu optužili čak 93 zvaničnika fudbalskih klubova, igrača i trenera za pokušaj nameštanja utakmica dve glavne turske fudbalske lige tokom sezone 2010-2011. Optužen je čak i Aziz Jildirim, predsednik Fe-

¹⁴ The fight against match-fixing, nalazi se na veb-stranici: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-621_en.htm?locale=en.

¹⁵ EUROPOL je telo stvoreno na osnovu članova 29, 30 i 31. Ugovora o Evropskoj uniji. Detaljnije informacije o EUROPOL-u videti na veb-stranici: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us>.

¹⁶ Šimšek A., Turska pod pritiskom da razreši nameštanje fudbalskih utakmica, nalazi se na veb-stranici: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2013/02/08/feature-04.

nerbahčea najvećeg fudbalskog kluba u Turskoj. U obimnom sudskom postupku se nalazi više od 40 okrivljenih, koji su u prvostepenom postupku proglašeni krivim, ali je u toku žalbeni postupak, pa je konačan ishod tog procesa još uvek neizvestan. Ako presude budu potvrđene, biće to do sada najveći otkriveni i procesuirani fudbalski skandal u Evropi. Zbog svega toga, predsednik FIFA Sep Blater u svom govoru održanom 22. marta 2013. godine na XXXVI Kongresu UEFA u Istanbulu ukazao je da se problem nameštanja utakmica pogoršava i upozorio je prisutne da: „Postoji nešto što je novo i odnosi se na region u kojem se nalazimo, a to je ilegalno klađenje, koje dovodi do nameštanja utakmica“.

3.Međunarodni nivo regulisanja borbe protiv nameštanja sportskih rezultata

Imajući u vidu da se nameštanje sportskih rezultata smatra jednim od najvećih i najozbiljnijih problema modernog sporta, začuđuje činjenica da Savet Evrope do danas nije pripremio i doneo konvenciju koja bi se odnosila na borbu protiv nameštanja sportskih rezultata, dok je odgovarajuće konvencije namenjene borbi protiv dopinga u sportu i borbi protiv nasilničkog i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama doneo pre više decenija. Nisu to učinile ni Ujedinjene nacije (UN), iako su u oblasti sporta bile izuzetno aktivne putem Organizacije Ujedinjenih nacija za prosvetu nauku i kulturu (UNESCO), čija je Generalna skupština donela Međunarodnu povelju o fizičkom obrazovanju i sportu i Međunarodnu konvenciju protiv dopinga u sportu¹⁷. Ni EU nije donela propise koji se odnose na borbu protiv nameštanja sportskih rezultata, ponajviše zbog toga što u osnivačkim ugovorima EU nije predviđena nadležnost te organizacije za postupanje u oblasti pravnog regulisanja sporta.¹⁸ Uprkos tome, usled značaja koji sport i sportske aktivnosti imaju za građane i privredu EU, u Amsterdamski ugovor iz 1997. godine uneta je posebna Izjava o sportu, koja je proširena Deklaracijom iz Nice u decembru 2000. godine. U okviru tih dokumenata EU je naglasila društveni značaj i druš-

¹⁷ International Convention against Doping in Sport, nalazi se na veb-stranici: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31037&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

¹⁸ Đurđević N., Javne vlasti i sport, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2007, 70.

tvenu ulogu sporta, kao i potrebu da se pozitivne socijalne funkcije sporta održe i podrže. Međutim, to nije bilo dovoljno da se u okviru institucija EU pristupi izradi pravnih normi namenjenih borbi protiv nameštanja sportskih rezultata. Umesto toga, problem nameštanja sportskih rezultata postao je poslednjih godina jedna od „dežurnih tema” Evropskog sportskog foruma koji EU organizuje i održava jedanput godišnje.¹⁹

Posle dugog niza godina u kojima su EU, SE i UN ukazivale na problem nameštanja sportskih rezultata, kada je reč o stvaranju međunarodnog pravnog mehanizma za borbu protiv te negativne pojave, sve je ostalo na pozivu Konferencije ministara sporta SE da članovi Proširenog delimičnog sporazuma o sportu i članovi relevantnih panevropskih tela započnu pregovore o donošenju međunarodne konvencije protiv manipulisanja sa sportskim rezultatima, a posebno o nameštanju utakmica, kojom bi mogao da se uspostavi odgovarajući institucionalni i zakonodavni okvir posvećenosti i saradnje u borbi protiv te negativne pojave u Evropi“.

Međunarodne izvore prava u oblasti sporta koji su namenjeni borbi protiv nameštanja sportskih rezultata predstavljaju i brojni pravni akti transnacionalnih - međunarodnih nevladinih sportskih organizacija. Ti pravni akti, kao svojevrsni sportski propisi nevladinog sektora, ne obavezuju države i ne utiču direktno na nastanak zakonodavnih rešenja kojima pojedine države uspostavljaju kaznenopravni mehanizam zaštite sporta, pa i mehanizam zabrane i sankcionisanja nameštanja sportskih rezultata. Opšti pravni akti međunarodnih nevladinih sportskih organizacija predstavljaju izvor kaznenog prava na osnovu koga nacionalne sportske organizacije iz pojedine sportske grane, ili sportske discipline, svojim opštim pravnim aktima propisuju disciplinske delikte iz oblasti sporta i sankcije za izvršioce tih delikata. Propisi međunarodnih nevladinih sportskih organizacija imaju dvostruku ulogu, pošto uspostavljaju mehanizam kaznenopravne zaštite sporta na međunarodnom nivou, posebno u domenu kaznenopravne zaštite međunarodnih sportskih takmičenja, a ujedno obavezuju na harmonizaciju propisa nacionalnih sportskih organizacija sa propisima međunarodnih sportskih organizacija²⁰, čime se stvara me-

¹⁹ Organizator Evropskog sportskog foruma je Evropska komisija, a on je formiran i po prvi put održan 1991. godine. Cilj održavanja Evropskog sportskog foruma je da jedanput godišnje okupi sve aktere evropske sportske scene (predstavnike organa EU, rukovodioce nacionalnih i međunarodnih sportskih organizacija, sportske medije, udruženja sportskih novinara, predstavnike univerziteta, sportske industrije i dr.) i omogući njihov dijalog, a kako bi se doprinelo rešavanju problema savremenog evropskog sporta.

²⁰ Kenović M. i Kovačević S., *Sport i sportsko pravo*, Amaks, Sarajevo, 2007, 53.

hanizam kaznenopravne zaštite sporta u okviru nacionalnih sportskih takmičenja. Tako FIFA²¹ i UEFA²² poseduju čitav sistem propisa koji je hijerarhijski ustrojen, u kome organi FIFA-e i UEFA-a imaju ovlašćenja za donošenje opštih pravnih akata – propisa tih organizacija, na osnovu kojih nacionalne fudbalske asocijacije i savezi donose svoje opšte pravne akte. Propisi FIFA-e i UEFA-e nalaze se na vrhu hijerarhijske piramide opštih pravnih akata fudbalskih organizacija i zbog toga propisi nacionalnih fudbalskih saveza i liga moraju biti harmonizovani – usklađeni sa propisima tih organizacija. Statut FIFA-e²³ predstavlja najviši opšti pravni akt te organizacije na čije poštovanje su obavezani svi nacionalni fudbalski savezi koji su članovi FIFA-e i čija pravila se, bilo neposredno primenjuju, bilo doslovno prenose u opšte pravne akte nacionalnih fudbalskih saveza. Do neposredne primene pravila iz Statuta FIFA-e dolazi na takmičenjima organizovanim od strane te organizacije, ili takmičenjima organizovanim pod njenim okriljem, kao i u slučaju kada neki nacionalni fudbalski savez svojim propisima nije predvideo pojedino pravilo ponašanja i sankciju za kršenje tog pravila. Do posredne primene pravila iz Statuta FIFA-e i drugih propisa FIFA-e, dolazi tako što nacionalni fudbalski savezi, prilikom propisivanja pravila koja se odnose na nacionalna fudbalska takmičenja, preuzimaju pravila sadržana u Statutu FIFA-e i drugim propisima FIFA-e. Među brojnim pravilima uređenim Statutom FIFA-e nalaze se i pravila o disciplinskim sankcijama (disciplinskim merama) i pravila koja daju nadležnost Izvršnom odboru FIFA-e da donese Disciplinski pravilnik FIFA-e. Ta pravila propisana članom 57. Statuta FIFA-e predstavljaju međunarod-

²¹ Fédération Internationale de Football Association (FIFA) – Međunarodna federacija fudbalskih asocijacija (saveza) predstavlja udruženje osnovano u skladu sa švajcarskim pravom 1904. godine. Sedište te organizacije, koja je zapravo međunarodna nevladina sportska organizacija koju širom sveta nazivaju i svetska kuća fudbala, nalazi se u Cirihu. Ta organizacija ima 208 članova – nacionalnih fudbalskih saveza, a osnovni cilj njenog rada koji je određen Statutom FIFA-e je konstantno razvijanje i unapređivanje fudbala. Više informacija o istoriji, planovima razvoja i organizacionoj strukturi FIFA-e može se videti na veb-stranici:

<http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/index.html>.

²² Union of European Football Associations (UEFA) – Udruženje evropskih fudbalskih asocijacija (saveza) je međunarodna nevladina sportska organizacija sa sedištem u Nionu u Švajcarskoj. Ta organizacija ima 53 člana, a osnovni ciljevi rada su joj popularizacija i promovisanje fudbala kroz organizovanje vrhunskih fudbalskih klupskih i međunarodnih šampionata, razvoj i usavršavanje fudbalskih trenera i sudija, kao i opšti napredak fudbalske igre.

Više informacija o istoriji i organizacionoj strukturi UEFA-e može se videti na veb-stranici: <http://www.uefa.com/uefa/aboutuefa/index.html>.

²³ FIFA Statutes, nalazi se na veb-stranici: http://www.fifa.com/mm/document/affederation/federation/01/24/fifa_statutes_072008_en.pdf.

ni izvor kaznenog prava u oblasti sporta, zajedno sa pravilima propisanim Disciplinskim pravilnikom FIFA-e²⁴ i njihova primena između ostalog, doprinosi borbi protiv nameštanja sportskih rezultata.

Disciplinski pravilnik FIFA-e propisuje disciplinske delikte koji predstavljaju kršenje pravila propisanih Statutom FIFA-e i drugim propisima FIFA-e, kao i sankcije koje se izriču fizičkim i pravnim licima koja učine neki od tih delikata. Osim toga, Disciplinski pravilnik FIFA-e sadrži odredbe o kažnjavanju za pokušaj izvršenja pojedinog disciplinskog delikta, pravila o odgovornosti za podstrekavanje na izvršenje disciplinskog delikta, kao i odredbe procesnopravne prirode koje uređuju nadležnost za vođenje disciplinskog postupka, pravila o sprovođenju postupka, odredbe o pravu na žalbu i odredbe o zastarelosti disciplinskog gonjenja i kažnjavanja izvršilaca disciplinskih delikata.

Slično opštim pravnim aktima FIFA-e i propisi UEFA-e predstavljaju međunarodni izvor kaznenog prava u oblasti sporta. Disciplinski pravilnik UEFA-e²⁵ predvideo je veliki broj disciplinskih delikata i sankcija za izvršioce tih delikata. U najnovijoj verziji Pravilnika, posebno se ističu stroge sankcije za nameštanje fudbalskih utakmica.

Osim UEFA-e i FIFA-e, i sve druge međunarodne sportske organizacije koje deluju u pojedinoj sportskoj grani, donose svoje pravilnike i druge opšte pravne akte kojima propisuju disciplinske delikte i sankcije za njihove izvršioce, a kao jedan od delikata koji se u svima njima najstrože sankcioniše, pojavljuje se nameštanje i dogovaranje sportskih – takmičarskih rezultata. Tako Međunarodna automobilska federacija²⁶, Međunarodna rukometna federacija²⁷, Međunarodna košarkaška federacija²⁸, Međunarodna plivačka federacija²⁹, kao i mnoge druge međunarodne sportske

²⁴ FIFA Disciplinary code, nalazi se na veb-stranici: http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/50/02/75/disco_2008_en.pdf.

²⁵ UEFA Disciplinary Regulations, nalazi se na veb-stranici: http://www.uefa.com/multimediafiles/download/regulations/uefa/others/72/95/88/729588_download.pdf.

²⁶ Federation Internationale de l' Automobile (FIA) - detaljnije informacije o toj organizaciji i njenim opštim pravnim aktima, nalaze se na veb-stranici: <http://www.fia.com/en-GB/Pages/HomePage.aspx>.

²⁷ International Handball Federation (IHF) - detaljnije informacije o toj organizaciji i njenim opštim pravnim aktima, nalaze se na veb-stranici: http://www.ihf.info/front_content.php?idcat=57.

²⁸ Federation Internationale de Basketball (FIBA) - detaljnije informacije o toj organizaciji i njenim opštim pravnim aktima, nalaze se na veb-stranici: <http://www.fiba.com>.

²⁹ Federation Internationale de Natation (FINA) - detaljnije informacije o toj organizaciji i njenim opštim pravnim aktima, nalaze se na veb-stranici: <http://www.fina.org/project>.

federacije, poseduju, bilo posebne disciplinske pravilnike, bilo pravilnike o pojedinim takmičenjima i sportskim delatnostima, koji između ostalog sadrže veći broj pravnih normi koje propisuju stroge sankcije koje se izriču izvršiocima u slučaju nameštanja sportskih rezultata.

4. Zakoni evropskih država

Zakonodavna praksa evropskih država u oblasti zabrane i sankcionisanja dogovaranja ishoda sportskih takmičenja je veoma raznolika. Ono što je zajedničko svim državama jeste da se dogovaranje ishoda sportskih takmičenja, koje se češće naziva i nameštanje sportskih rezultata, smatra deliktним ponašanjem za koje se izriču raznovrsne sankcije. U svim evropskim državama izvršiocu takvog delikta snose krivičnu odgovornost, ali po različitim osnovama, tj. na osnovu podvođenja nameštanja sportskih rezultata pod elemente bića različitih krivičnih dela. Tako je Italija bila jedna od prvih evropskih država koja je kao posebno krivično delo propisala prevaru u vezi sa sportskim takmičenjima. Ta država je Zakonom broj 401 donetim 13. decembra 1989. godine uvela krivične sankcije za krivično delo prevare na sportskim takmičenjima, koje između ostalog obuhvata i nameštanje sportskih rezultata.³⁰ Osim Italije, kao najreprezentativniji primeri država koje su svojim zakonima propisale posebno krivično delo koje se odnosi na nameštanje sportskih rezultata mogu se navesti još i: Bugarska, Kipar, Grčka, Malta, Poljska, Portugal i Španija. Tu je i najnoviji primer Francuske koja je 2012. godine u okviru Zakona br. 2012-158 od 1. februara 2012. godine o jačanju sportske etike i prava sportista³¹ donela posebnu krivičnopravnu normu kojom se propisuje krivično delo nameštanja sportskih rezultata, kao i primer Rusije čiji je premijer Vladimir Putin u januaru 2013. godine uputio Dumi na usvajanje predlog zakona kojim se kao krivično delo propisuje nameštanje sportskih utakmica³².

³⁰ Šuput D., *Kaznenopravna zaštita sporta*, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i Službeni glasnik, Beograd, 2011, 225.

³¹ LOI n° 2012-158 du 1er février 2012 visant à renforcer l'éthique du sport et les droits des sportifs (1)

Retrieved January 15, 2013, from: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000025269948&dateTexte=&categorieLien=id>.

³² Sport-Russia toughens law against match-fixers. Retrieved January 09, 2013, from: <http://sports.yahoo.com/news/sport-russia-toughens-law-against-match-fixers-125248674--sow.html>.

Praksa evropskih država u oblasti propisivanja krivične odgovornosti za dogovaranje ishoda sportskih takmičenja i propisivanja krivičnih sankcija za one koji izvrše takvo krivično delo prilično je neujednačena i neharmonizovana. Uočljiva su tri pristupa, tj. tri koncepcije nacionalnih zakonodavaca.

U prvoj, za sada najmalobrojnijoj grupi država, nalaze se one koje propisuju posebno krivično delo dogovaranja ishoda takmičenja, naravno pod različitim nazivima i u okviru različitih zakona. U toj grupi država postoje tri podgrupe, prva u kojoj je odgovarajuće krivično delo propisano u okviru krivičnog zakona (Bugarska, Španija i Srbija), druga u kojoj je takvo krivično delo propisano odredbama zakona koji uređuje sport (Kipar, Grčka i Poljska) i treća u kojoj se nalaze Italija, Malta i Portugal - države koje su donele posebne zakone o sprečavanju prevara u sportu i u okviru njih propisale krivično delo dogovaranja ishoda sportskih takmičenja.

Bugarska u okviru odredbi Krivičnog zakona koji je izmenjen i dopunjen 2011. godine poseduje novu glavu označenu brojem VIII koja ima naslov: „Krivična dela protiv sporta”. Članom 307. bugarskog Krivičnog zakona propisano je da će se kazniti svako ko upotrebom nasilja, pretnjom, prevarom, ucenom, ili na bilo koji drugi protivpravan način izvrši uticaj na drugu osobu da ostvari unapred dogovoreni (namešteni) sportski rezultat, ili se dogovori sa drugom osobom o ostvarenju rezultata sportskog takmičenja. Osim toga, bugarskim zakonom propisana je i odgovornost onih koji posreduju prilikom dogovaranja o ishodu sportskih takmičenja. Kazna za osnovni oblik krivičnog dela dogovaranja ishoda sportskog takmičenja u Bugarskoj iznosi do 6 godina zatvora, a za posrednike u sklapanju takvog dogovora do 3. godine zatvora. Postoji i teži oblik tog krivičnog dela za koji se izvršiocu može izreći kazna zatvora u trajanju od 3 do 10 godina zatvora. Reč je o onim dogovaranjima ishoda sportskih takmičenja prilikom kojih je vršen pritisak na maloletnog sportistu da učestvuje u nameštanju rezultata, ili kada ishod sportskog takmičenja dogovara funkcioner sportske organizacije, sudija ili delegat takmičenja, tj. delegat pojedine utakmice, ili bilo koje drugo službeno lice iz sfere sportskog takmičenja. Takav koncept propisivanja težeg oblika krivičnog dela deluje mnogo racionalnije nego ono što je učinjeno u Srbiji u kojoj na težinu krivičnog dela kao posebna kvalifikatorna okolnost utiče iznos pribavljene imovinske koristi.

Iz toga proizlazi i osnovna razlika u pristupu dva zakonodavca, a koja se ogleda u tome da se u Srbiji krivično delo dogovaranja ishoda takmičenja nalazi u grupi krivičnih dela protiv imovine, dok se u Bugarskoj, takvo delo nalazi u grupi krivičnih dela protiv sporta kao posebne društvene vrednosti.

Za razliku od država iz prve grupe, u drugoj grupi država nalaze se one koje ne propisuju posebno krivično delo dogovaranja ishoda sportskih takmičenja, već takva ponašanja tretiraju kao krivična dela primanja i davanja mita. Takav pristup zastupljen je u sudskoj praksi Belgije, Finske, Češke, Luksemburga, Švedske, Rumunije i Slovačke.

U trećoj grupi evropskih država, za dogovaranje ishoda sportskih takmičenja odgovara se kao za izvršenje bilo koje druge prevare, a na osnovu odredbi krivičnih zakona koji propisuju krivično delo prevare. Primere takvih zakonodavstava predstavljaju: Nemačka, Austrija, Danska, Estonija, Litvanija, Letonija, Finska, Mađarska, Irska i Holandija. Dovoljno je kao primer navesti Nemačku u kojoj je poslednjih godina doneto više sudskih presuda za nameštanje utakmica koje je bilo povezano sa klađenjem. U takvim slučajevima nemački sudovi su primenjivali odredbu iz člana 263. Krivičnog zakona Nemačke koji propisuje da će se zatvorskom kaznom u trajanju do pet godina, ili novčanom kaznom, kazniti onaj ko dovodenjem ili održavanjem u zabludi trećeg lica sa namerom da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist na taj način oštetiti imovinu nekog trećeg lica. Za teži oblik tog krivičnog dela u Nemačkoj se može izreći kazna zatvora u trajanju do 10 godina. Praksa nemačkih sudova u vođenju krivičnih postupaka za izvršenje krivičnog dela prevare koje se odnosi na ponašanja koja predstavljaju dogovaranje ishoda sportskih takmičenja započela je još 1971. godine posle prvog velikog skandala u fudbalskoj Bundesligi. Najnoviji slučajevi nameštanja utakmica zabeleženi su 2000. i 2007. godine. U većini slučajeva nemački sudovi donosili su oslobađajuće presude usled nedostatka dokaza.

Čak i posle sasvim uopštenog upoznavanja sa propisima pojedinih evropskih država, stiče se utisak da tvorac pravne norme iz člana 208b. Krivičnog zakonika Republike Srbije nije uzeo u obzir zakonodavnu praksu drugih država. Tako kod nas dogovaranje ishoda takmičenja nije dovedeno u direktnu vezu sa legalnim i ilegalnim klađenjem na sportske rezultate, što u praksi predstavlja jedan od najčešćih motiva za tzv. nameštanje utakmica, ili drugih sportskih takmičenja. Osim toga, u okviru pravne norme kojom je propisano krivično delo dogovaranja ishoda takmičenja, nije propisana zabrana učesnicima u takmičenju (sportistima i

trenerima) da se klade na rezultate takmičenja u kojima učestvuju. To je moglo biti učinjeno, bilo u okviru člana 208b. Krivičnog zakonika, bilo propisivanjem posebnog krivičnog dela. Takva praksa zabrane i krivičnog sankcionisanja kladenja na sportske rezultate učinjenog od sportista i trenera koji su učesnici takmičenja već postoji u Engleskoj, Francuskoj i Italiji, a u Rusiji i Švedskoj je uvođenje takvih pravnih normi najavljeno u okviru predloga novih zakona.

5. Zaključak

Ozbiljnost problema nameštanja sportskih rezultata u Evropi, ali i na drugim kontinentima, iziskuje donošenje međunarodne konvencije koja bi propisala, ne samo pravne, već i organizacione mere neophodne za unapređenje borbe protiv te negativne pojave. O tome da je sazrela potreba za pripremom i usvajanjem jedne takve konvencije govore, ne samo nedavno upućeni apeli čelnika FIFA i UEFA, već i zaključci sa Konferencije ministara sporta Saveta Evrope održane u Beogradu u martu 2012. godine. Osim toga, činjenica da je zakonodavna praksa evropskih država izuzetno neujednačena kada je reč o propisivanju krivičnog dela dogovaranja ishoda sportskih takmičenja i propisivanja vrste i mere krivičnih sankcija za izvršioce takvih delikata, dodatno potkrepljuje tvrdnju o neophodnosti donošenja posebne konvencije. Međutim, ako u skorijoj budućnosti i bude usvojena odgovarajuća konvencija ne treba gubiti iz vida da ona neće biti čarobni štapić koji rešava sve probleme evropskog ili svetskog sporta povezane sa nameštanjem sportskih rezultata. Pravilna i ujednačena primena odredbi buduće konvencije od strane država potpisnica i eventualna harmonizacija i kasnija primena nacionalnih propisa koji će urediti tu oblast biće složen zadatak, a još u fazi donošenja takve konvencije, ne treba gubiti iz vida da je propise lakše doneti, nego pravilno i uspešno primeniti. Pravilna i uspešna primena neke buduće konvencije namenjene borbi protiv nameštanja sportskih rezultata biće moguća ako konkretna rešenja koja ona propiše budu celishodna, ekonomična i prilagođena specifičnim ekonomskim i političkim uslovima u kojima se razvija i funkcioniše sport kao privredna grana na početku XXI veka. Takođe, uspešna primena konvencije i nacionalnih propisa koji će verovatno biti doneti na osnovu nje, pretpostavlja i prethodnu kadrovsku i materijalnu

osposobljenost državnih organa i sportskih organizacija koje će te propise primenjivati u svakodnevnom radu.

Kada je reč o daljim pravcima razvoja nacionalnih propisa kojima se zabranjuje i sankcioniše nameštanje sportskih rezultata, čini se da su evropske zemlje krenule sve masovnije u smeru propisivanja posebnog krivičnog dela dogovaranja ishoda sportskih takmičenja i da će se sve manje takva deliktna ponašanja kažnjavati na osnovu krivičnopравnih normi koje propisuju krivična dela prevare, ili krivična dela primanja i davanja mita.

Dejan Šuput, Ph.D

Vice-president of the Athletic Association of Belgrade

CRIMINAL SANCTIONING OF MATCH FIXING

- Example of uneven legislative practice of the European countries -

Summary

The author analyzes various provisions of the European countries national regulations which prohibit and sanction match-fixing in different ways. The paper points out the fact that extreme commercialization of sport and social conditions surrounding sport today have led to a situation where match-fixing, in particular football match-fixing, is a problem by far more serious than any other negative phenomenon in the European sport, in terms of the frequency of occurrence, number of victims, the amount of illegally acquired profit and social threat.

The author devotes special attention to the fact that the Council of Europe has not prepared nor adopted a convention that would tackle the fight against match-fixing, whereas the conventions dealing with the fight

against doping in sport and violent and inappropriate behavior in sport events had been adopted decades ago.

In the closing part of the paper, the author draws attention to the fact that the seriousness of the problem of match-fixing in Europe, and other continents, calls for an international convention stipulating not only legal but logistic measures necessary to enhance the fight against this negative phenomenon. Both the appeals made by the FIFA and the UEFA heads and the conclusions from the Council of Europe Conference of Ministers responsible for Sport held in Belgrade in March 2012, confirm the need for such convention to be drafted and adopted. Moreover, the fact that the legal practices of the European countries differ considerably one from another when it comes to the offence of match-fixing as well as the type and degree of the sanctions stipulated for such offenders, further speaks in favour of the need for a separate convention.

Finally, the author concludes that many European countries are heading towards stipulating a separate offence of match-fixing on a national level, thus reducing the practice of such delicts being punished under the legal provisions stipulated for the offence of fraud or corruption.

Key words: sport, fraud, match fixing, criminal act, sanctions.